

בחירת המדרשים ועריכתם

יש לחפש מדרשים אשר מעלים בעיות אוניברסליות או אקטואליות. רצוי להתחיל מן הקל אל הכבד, מן המוחש אל המופשט, מן הקרוב אל הרחוק. כאמור לעיל, יש לבנות את הנושאים בנייה "מודולרית" כדי לאפשר התאמה לגיל ולנתונים המשתנים בכיתה; קנה מידה זה יובא בחשבון בבחירת המדרשים. יש לערוך את המדרשים בעריכה טובה, לרבות ראשי פרקים וסיכומים. באמרנו "עריכה טובה" כוונתנו בראשונה להצגה גרפית טובה, לצורך הבנה ואסתטיקה. הכוונה לחלוקה לפיסקאות, לפיסוק, לעריכת טבלאות במידת הצורך (בעיקר בהשוואת מקבילות או נוסחאות), ולהדגשת עניינים הטעונים הדגשה. לעיתים יש לתת כותרות ולעיתים יש לכתוב באותיות שונות ובצבעים שונים. חלק מדברים אלו לא יכולנו לעשות כאן, אבל הנחיות אלו צריכות להנחות את אלו שיכינו ספרי לימוד וספרי עזר.

ספרות עזר

למיטב ידיעתנו אין עדיין ספרי לימוד לחטיבה העליונה שהלומד יכול למצוא בהם את הרושם ללימוד שיטתי ומסודר של המדרש; בינתיים יכול המורה להסתייע בספרים שונים העוסקים באגדה ובמדרש. לעניות דעתנו, כל עוד לא יוכנו ספרי לימוד מתאימים, לא תוכל להתפתח כראוי הוראת המדרש והאגדה בבית הספר – המורה מן השורה אינו יכול להרים משא זה בעצמו. כאמור לעיל, מטרתנו לעורר את גורמי החינוך לעסוק במשימה חשובה זו, ובינתיים אנו מקווים שהכנת יחידות הוראה כגון זו המוצעת להלן, תפתח מוטיבציה ותהווה תשתית להכנת ספרי לימוד.

הסתייענו בתוכנות מחשב מתאימות, במיוחד בפרויקט השו"ת, ובפירוש "דעת מקרא"; כן השתמשנו במידת האפשר במהדורות מדעיות. כמובן, המורה יכול לצלם ולהביא דוגמאות של עמודים מן המהדורות המדעיות, וכן להציג את הספרים ולתת תרגילים מתוך הספרים.

שיקולים בבחירת הנושא

בחרנו לעסוק בדמות כדי ללכת בדרכם של המקרא ושל חז"ל. דעות, רעיונות והשקפות, באים לידי ביטוי, הן במקרא והן בדברי חז"ל, באמצעות קורותיהן ופעולותיהן של דמויות. בחרנו להתחיל בדמותו של אברהם אבינו עקב חשיבותו, שהרי הרבה מן הרעיונות הקשורים לאמונה ולעם ישראל מעוגנים באישיותו.

שיקול נוסף לבחירתנו: בכיתה הראשונה של החטיבה העליונה בבית הספר התיכון, כיתה י', לומדים את ספר בראשית, ועל כן זו הזדמנות טובה להתחיל באברהם עקב העושר הרב בדברים המסופרים אודותיו הן במקרא והן בדברי חז"ל. התלמיד שמע על אברהם כבר מגיל הגן. האגדות שסיפרו לו בגן, כגון על מלחמתו של אברהם בפסלים, השאירו אצלו משקע שאגדות אלו אינן רציניות, בלשון המעטה, לכן אפשר יהיה "לנצל" אגדות אלו ולהסבירן בצורה רצינית ומעמיקה, ובכך יתחיל להיווצר יחס רציני אל המדרש והאגדה.

לא זו אף זו: אם נלמד יחידה בכיתה י', שבה מלמדים כאמור את ספר בראשית, תתאפשר לנו הוראה אינטגרטיבית של מקרא ואגדה, רבר המומלץ מאד לדעתנו. נזכיר שוב: זו רק יחידה ראשונה, ותקוותנו שתבאנה בעקבותיה יחידות נוספות.

יחידת הלימוד המובאת להלן מורכבת משני חלקים:

- א. לקט מובנה של מקורות שאלות ומטלות ללומד. לקט זה הובא בחוברת נפרדת
- ב. בחוברת זו הבאנו מדריך דידקטי כהצעה למורה, המתחיל, בעיקר. במדריך נצביע במקצת על השיקולים הדידקטיים בבחירת החומר ועל דרכי הפעלת הלומדים. מלבד זאת ניתן קווים כלליים לתשובות על השאלות והמטלות שהובאו ללומד בחלק א'. סעיפי המדריך יהיו מקבילים לסעיפים בחוברת ללומד.

נודה מאד למורים אשר יגיבו על הצעתו של דגם זה. התגובות יכולות להישלח אל מערכת "דרך אגדה".